

Suomen Vapaudenpatsas 80 vuotta

Vaasa oli 100 vuotta sitten keväällä 1918 tapahtumien keskiössä, kun maamme tuorelle itsenäisyydelle haettiin vakautta. Vaasassa on tämän seurauksena kolme valtakunnallista muistomerkkiä, jotka muistuttavat kaupungin merkityksestä tuon kriittisen ajanjakson tapahtumissa.

Tärkein muistomerkeistä on Yrjö Liipolan toteuttama Suomen Vapaudenpatsas, joka paljastettiin suurin juhlallisuuksin Vaasan torilla 9.7.1938. Jalustoitteinen 14 m korkeassa patsaassa on kaksi mieshahmoa: kivääriä kädessään pitelevä sotilas heiluttaa lakkiaan ja hänen takanaan istuu haavoittunut sotilas rintaansa pidellen.

Lauri Leppäsen Jääkäripatsas paljastettiin jääkärien pääjoukon kotiinpaluun 40-vuotismuistopäivänä 25.2.1958. Patsaan jääkäri katsoo kohti merenlahtea,

jonka jäältä Suomeen palaavat jääkärit rantautuivat Vaasaan.

Kalervo Kallion suunnittelema Suomen ilmailun muistomerkki paljastettiin 12.10.1969. Patsas sijaitsee lähellä paikkaa, johon ruotsalaisen kreivi Eric von Rosenin Suomen armeijalle lahjoittama lentokone Thulin Typ D laskeutui 6.3.1918. Lentokoneesta tuli Suomen armeijan ensimmäinen palvelukäytössä ollut lentokone, ja maaliskuun 6. päivästä tuli Ilmavoimien vuosipäivä.

Patsashanke vireille marsalkka Mannerheimin aloitteesta

Seinäjoella luotiin jo perusta suunnitelmalle pystyttää Vapaussodan muistomerkki Vaasaan. Jäseniksi muistomerkkikomiteaan Mannerheim nimitti taiteilija Akseli Gallen-Kallelan, päämajoitusmestari Hannes Ignatiuksen ja taidemesenaattina

tunnetun teollisuusmies Gösta Serlachiuksen. Kesällä 1918 toimikuntaa täydennettiin tärkeillä vaasalaisilla liikemiehillä ja kaupungin virkamiehillä. Toimikunnan ensimmäinen ehdotus oli Vapauden temppele -rakennus. Hanke edistyi kuitenkin verkkaisesti, siihen liittyi sekä erimielisyyksiä päämäärästä että rahoitusongelmia. Temppeleliajuksesta luovuttiin 20-luvun loppupuolella ja päädyttiin näyttävään patsaaseen. Patsasprojekti rahoitettiin pääosin kansalaiskeräyksellä ja yrityslahjoituksilla. Patsaan suunnittelukilpailu käynnistettiin vuonna 1935. Yrjö Liipola voitti kilpailun ja monumentti oli valmis paljastettavaksi heinäkuussa vuonna 1938. Paljastustilaisuus oli suuri kansallinen juhla, siihen osallistui mm. Tasavallan presidentti Kyösti Kallio, marsalkka Gustav Mannerheim ja itsenäisyyssenaatin elossa ole-

vat jäsenet. Yleisöä tilaisuudessa kerrotaan olleen 10 000 henkeä.

Patsaan jalustaan hakattu teksti ”Isänmaansa vapauttajille – Åt fäderneslandets befriare 1918.”

Muistojuhlia viiden vuoden välein

Patsaan pystyttämistä muistetaan viiden vuoden välein patsaan paljastuspäivänä 9. heinäkuuta. Tänä vuonna patsaan paljastamisesta tuli kuluneeksi 80 vuotta. Juhla oli pienimuotoinen, mutta arvokkaan isänmaallinen.

Sotaveteraaneille, heidän puolisoilleen ja leskille sekä lotille oli kutsuttuina kunniavieraina varattu istuinpaikat patsaan edustalle ohjelman ajaksi. Satalukuisen yleisö seurasi juhlatapahtumaa torialueella.

Järjestäjien tiedossa oli, että juhlassa oli mukana ainakin yksi henkilö, joka oli ollut paikal-

la myös patsasta 80 vuotta sitten paljastettaessa. Mahdollisia muita tuolloin paikalla olleita pyydettiin saapumaan patsaan juurille ryhmäkuvausta varten. Yleisöstä löytyi tällaisia henkilöitä kolmetoista. Osa ilmoitti, että he eivät muista tapahtumasta mitään, koska olivat muutaman vuoden ikäisiä ja ovat vain vanhemmiltaan kuulleet läsnäolostaan. Selkein muistikuva tilaisuudesta oli tapahtumahetkellä 14-vuotiaalla Grethel Nymanilla, joka kertoi tarkasti seuranneensa ihailemansa marsalkka Mannerheimin osallistumista ja seuranneensa vielä marsalkkaa hänen poistuessaan rautatieasemalle, jossa yleisöä kätellyt marsalkka oli ojentanut tervehtivän kätensä myös nuorelle pikkulotalle.

Ilkka Virtanen

Kirjoittaja on talousmatematiikan professori (emer.)

Sotaveteraanit puolisoineen ja lotat olivat juhlan kunniavieraita
Kuva: Ilkka Virtanen

Lotta Grethel Nyman (edessä) on yksi niistä, jotka olivat olleet mukana patsaan paljastustilaisuudessa 80 vuotta aiemmin. Tuolloin 14-vuotias pikkulotta muistaa hyvin sekä tapahtuman että pikaisen kohtaamisen marsalkka Mannerheimin kanssa.
Kuva: Ilkka Virtanen

Finlands Frihetsstaty 80 år

Vasa var för 100 år sedan våren 1918 i händelsernas centrum, när man sökte stabilisera vår unga självständighet. I Vasa finns som en följd av detta tre nationella minnesmärken, som påminner om stadens betydelse genom händelserna denna kritiska tidsperiod.

Det viktigaste minnesmärket är det av Yrjö Liipola skapade Finlands Frihetsstaty, som avtäcktes under stora festligheter på torget i Vasa den 9.7.1938. I den inklusive fundamentet 14 meter höga statyn finns två manliga gestalter; med geväret i sin hand vinkar en soldat med sin mössa och bakom honom sitter en sårad soldat och håller sig för bröstet.

Lauri Leppänens Jägarstaty avtäcktes på 40-årsminnesdagen den 25.2.1958 då huvudstyrkan av jägare återvände hem. Statyns jägare blickar ut över havsviken, över vilkens is de till Finland åter-

vändande jägarna landsteg i Vasa.

Det av Kalervo Kallio designade minnesmärket över Finlands flygväsen avtäcktes den 12.10.1969. Statyn finns i närheten av den plats, där det av den svenska greven Eric von Rosen till den finska armén donerade flygplanet Thulin Typ D landade den 6.3.1918. Flygplanet blev det första som varit i tjänst hos Finlands armé, och den 6:e mars kom att firas som luftstridskrafternas årsdag.

Statyprojektet initierades av marsalk Mannerheim

I Seinäjoki initierades redan planen att resa ett minnesmärke över Frihetskriget i Vasa. Till medlemmar i minnesmärkeskommittén utnämnde Mannerheim konstnären Akseli Gallen-Kallela, generalkvartermästare Hannes Ignatius och den som konstmeceerat kända industrimannen Gösta Ser-

lachius. Sommaren 1918 kompletterades kommittén med viktiga affärsmän jämte tjänstemän från Vasa. Kommitténs första förslag var en Frihetstempel-byggnad. Initiativet framskred dock långsamt, därtill bidrog både oenighet beträffande målsättningen och finansieringsproblem. Tempelidén skrinlades i slutet på 20-talet och beslutet blev en statlig staty. Statyprojektet finansierades i huvudsak genom en insamling bland medborgarna och donationer från företag. Statyns planeringstävling startades år 1935. Tävligen vanns av Yrjö Liipola och monumentet var klart för avtäckning i juli år 1938. Avtäckningstillfället var en stor nationell fest, däri deltog bl.a. president Kyösti Kallio, marsalken Gustav Mannerheim och de medlemmar av självständighetssenaten som ännu levde. Det berättas att publiken vid tillfället uppgick till 10000 personer.

I statyns fundament finns inristat texten ”Isänmaan vapauttajille – Åt fäderneslandets befriare 1918.”

Minneshögtider vart femte år

Resningen av statyn ihågkoms vart femte år den 9:de juli då statyn avtäcktes. Detta år hade det förflutit 80 år sedan statyn avtäcktes. Jubileet firades i liten skala, men var värdigt och fosterländskt.

För krigsveteranerna, dessas makor och änkor jämte lottor hade som inbjudna gäster reserverats sittplatser framför statyn under programmet. Ett hundratal åskådare följde med festligheter på torget.

Arrangörerna var medvetna om, att i högtiden deltog åtminstone en person, som hade varit på plats även när statyn avtäcktes för 80 år sedan. Övriga som möjligtvis hade varit på plats då upp-

manades att infinna sig vid statyns fundament för en grupp bild. Bland publiken fanns tretton sådana personer. En del av dem meddelade, att de inte kommer ihåg något från tillfället, emedan de var endast några år gamla och har endast genom sina föräldrar hört att de var närvarande. Den tydligaste minnesbilden från tillfället hade den då 14-åriga Grethel Nyman, som berättade att hon noggrant följt med marsalk Mannerheim, som hon beundrade, och hur denne deltog och dessutom följt med marsalken när han avlägsnade sig till järnvägsstationen, där marsalken som skakade hand med publiken hade sträckt ut sin hand till hälsning även åt den unga flicklattan.

Ilkka Virtanen

Skribenten är professor (emer.) i ekonomisk matematik
Svensk översättning: Anders Knip